

CEMAAT VAKIFLARININ MALLARININ İADESİ VE TAZMİNAT ÖDENMESİNE DAİR DEĞİŞİKLİKLER

VAKA ANALİZİ

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

2011 yılında Vakıflar Kanunu'na geçici 11. Maddenin eklenmesiyle, 2003 ve 2008 yıllarında atılan adımlara bir yenisi eklenerek Cemaat Vakıflarının el konulan mallarının iadesi, iadesi yapılamayan mallar içinse tazminat ödenmesinin yolunu açan önemli bir adım atılmıştır.

5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda belirtildiği üzere Cemaat Vakıfları "vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfları" kapsamaktadır.¹ Bu tanım doğrultusunda; Türkiye'deki Bulgar, Ermeni, Gürcü, Keldani, Rum, Süryani ve Yahudi cemaatlerine ait 165 vakıf bulunmaktadır.

2008 tarihli Vakıflar Kanunu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün üst karar organı olarak yapılandırılan Vakıflar Meclisi ve bu mecliste Cemaat Vakıflarının bir daimi temsilcisinin bulunması yıllar içinde mevzuat çalışmalarını hızlandırmış ve kurumlar arası ilişkilerin güçlenmesine vesile olarak sorunların çözümünde olumlu bir rol oynamıştır.

Cemaat Vakıflarının Vakıflar Meclisi'ndeki temsiliyet görevini 2009 yılından beri yürüten **Laki Vingas**, vakıfların 19. yüzyıldan kalma kurumlar olarak görülmesine rağmen; dönemlerinin sivil toplum kuruluşları olarak topluma eğitim, sağlık ve din gibi alanlarda hizmet ettiklerinin altını çizmektedir. Cemaat Vakıfları bu hizmetleri sağlamanın yanı sıra, kültürlerin yaşaması, gelişmesi ve sürdürülmesini de sağlayan sosyal alanlar olarak faaliyet göstermektedir. Cemaat Vakıflarının yenilenme sürecinden geçmesinin gerekliliğini vurgulayan Vingas, vakıfları

yeniden yapılanarak sivil, güncel dinamiklere uygun, modern sivil toplum kuruluşları haline gelmesinin önemini belirtmektedir.

Cemaat Vakıfları yıllar içinde genellikle sadece taşınmazlarıyla ilgili sorunlarla gündeme gelmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze, cemaat vakıflarının taşınmaz mallarına yönelik çeşitli uygulamalar görülmüştür. Vakıfların bir kısmı mazbutaya alınmış, bazı taşınmazlara el konulmuş hatta üçüncü kişilere satışı gerçekleştirilmiştir. Kişi ve vakıfların mülkiyet haklarının ihlali aynı zamanda cemaatlerin kültürel sürekliliğinin taşıyıcısı olan, zamanımızın sivil toplum kuruluşları gibi faaliyet gösterebilecek olan mevcut kurumların zayıflamasına da neden olmuştur.

AB üyeliğine geçiş sürecindeki reformlar kapsamında, vakıflar mevzuatında 2003, 2008 ve son olarak 2011 yıllarında çeşitli değişiklikler yapılmış ve Cemaat Vakıflarının taşınmaz mallarına yönelik uygulamaların düzeltilmesi adına adımlar atılmıştır. 2003 ve 2008'deki düzenlemeler Cemaat Vakıflarına ait taşınmazların bir kısmının iadesinin yolunu açmış ancak üçüncü şahıslara geçen taşınmazlar düzenlemenin kapsamına alınmamıştır.

Her iki düzenlemenin uygulanması esnasında görülen eksikliklerin çözümü için 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'na 27.08.2011 tarihinde geçici 11.madde eklenmiştir. Bu maddenin uygulanmasına dair Yönetmelik 01.10.2011 tarih ve 28071 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yapılan bu düzenleme ile cemaat vakıflarının, 1936 Beyannamesinde kayıtlı olup malik hanesi açık olan taşınmazları, 1936 Beyannamesinde kayıtlı olup kamulaştırma, satış ve trampa dışındaki nedenlerle Hazine, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Belediye ve İl Özel İdaresi adına kayıtlı taşınmazları ve 1936 Beyannamesinde kayıtlı olup kamu kurumları adına tescilli olan mezarlıkları ve çeşmeleri Cemaat Vakıfları adına tescil edilmesi öngörülmektedir. Ayrıca, Cemaat Vakıfları tarafından satın alınmış veya Cemaat

¹ 5735 sayılı Vakıflar Kanunu metnine <http://www.vgm.gov.tr/icerikdetay.aspx?Id=62> adresinden erişebilirsiniz.

vakıflarına vasiyet edildiği veya bağışlandığı halde, mal edineme gerekçesiyle Hazine veya Genel Müdürlük adına tapuda kayıt edilen taşınmazlardan üçüncü şahıslar adına kayıtlı olanların Maliye Bakanlığı'nca tespit edilen rayiç değeri Hazine veya Genel Müdürlük tarafından ödenmesinin de yolu açılmıştır. Ancak diğer kamu kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmazlar ile mazbutaya alınmış vakıfların tüzel kişiliğinin iadesi ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Vingas, özellikle zilyetlikten sahiplenme ve 1936 yılından sonra vakıflara ait gözükmele birlikte kadastro sürecinde tescillenmemiş taşınmazlarla ilgili düzenleme bulunmamasının Kanun'un önemli eksiklerinden olduğunu vurgulamaktadır.² Taşınmazların, tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte, cemaat vakıfları adına tescilinin yapılmasına ilişkin başvuruların son günü olarak 27 Ağustos 2012 tarihi belirlenmiştir. Yapılan başvurularla ilgili karar süreci devam etmektedir.

Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) tarihi bir konuda önemli bir gelişme olarak kabul görmesine rağmen; 2003, 2008 ve 2011'de getirilen yasal düzenlemelerde yer alan 1936 beyannamesinde kayıtlı bulunma şartı, bildirimle ilgili bir yıllık süre sınırlaması ve kanıtlama yükümlülüğü gibi kısıtlamaların Cemaat Vakıfları açısından mağduriyet yarattığı da belirtilmektedir. Cemaat Vakıflarının mevcut süreci verimli şekilde değerlendirmesi ve yasa çerçevesinde doğan hakları en iyi şekilde yerine getirmelerinin öncelikli olduğuna inanan Vingas, bu sürecin ardından eksiklerin üzerine gidilebileceğine de dikkat çekmektedir.

Avrupa Komisyonu da bu süreci yakından takip etmektedir. 2011 yılı Türkiye AB İlerleme Raporu'nda³ konuyla ilgili aşağıdaki tespitlere yer verilmektedir:

- Şubat 2008 tarihli Vakıflar Kanunu'na değişiklik getiren mevzuat Ağustos 2011'de kabul edilmiştir. Mevcut hukuki çerçeve, gayrimüslim Cemaat Vakıflarının 1936 yılı Beyannamesine giren mallarının iadesine kısmen imkân tanımakta ve 2008 tarihli Kanun'un kapsamını genişletmektedir.
- Gayrimüslim cemaatler -dini grupların örgütlü yapıları- tüzel kişiliklerinin bulunmaması nedeniyle hâlâ sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durumun, en azından cemaatlerin mülkiyet hakları, adalete erişim ve kaynak yaratma imkânları bakımından etkileri bulunmaktadır. Avrupa Konseyi 2010 Venedik Komisyonu'nun konuya ilişkin tavsiyeleri henüz uygulanmamıştır.

2012 yılı Türkiye AB İlerleme Raporu'nda⁴ ise kaydedilen gelişmeler aşağıdaki şekilde ele alınmıştır:

- Mülkiyet hakları ile ilgili olarak, Vakıflar Kanunu'nun Geçici 11. maddesinin uygulanmasına ilişkin yönetmelik Ekim 2011'de yayımlanmıştır. Bu yönetmelik ile taşınmazların tescil edilmesi için başvuru koşulları ve tazminat ödenmesine ilişkin koşullar belirlenmektedir. Taşınmazların, tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte, Cemaat Vakıfları adına tescilinin yapılmasına ilişkin başvuruların son günü olarak 27 Ağustos 2012 tarihi belirlenmiştir. Resmi bilgilere göre, son başvuru tarihine kadar 108 cemaat vakfı, 1568 adet taşınmazın iadesi için başvuruda bulunmuştur. 18 Eylül 2012 itibarıyla, Vakıflar Meclisi, 58 taşınmazın iadesini ve 8 taşınmaz için tazminat ödenmesini onaylamış; 53 başvurunun uygun olmadığına karar vermiştir; kalan 1449 başvurunun incelenmesi devam etmektedir.
- 2008 tarihli Vakıflar Kanunu'nda değişiklik yapan mevzuatın kabul edilmesiyle ilerleme

² 115 cemaat vakfından 1452 başvuru, AGOS, Erişim tarihi: 31 Ağustos 2012

³ 2011 Yılı Türkiye AB İlerleme Raporu Avrupa Komisyonu. Erişim Tarihi 11 Ekim 2012 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/İlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf.

⁴ 2012 Yılı Türkiye AB İlerleme Raporu Avrupa Komisyonu. Erişim Tarihi 11 Ekim 2012 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/İlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf.

kaydedilmiştir. Mevzuatın uygulanmasına devam edilmektedir.

Bununla birlikte, mevzuat, mazbut vakıfları (Vakıflar Genel Müdürlüğünce yönetilen vakıflar) veya Alevi vakıflarına ait el konulmuş taşınmazları kapsamamaktadır. Mor Gabriel Süryani Ortodoks Manastırı aleyhinde süren davalar endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin tüm gayrimüslim cemaatlerin ve diğerlerinin mülkiyet haklarının tam olarak saygı gösterilmesini sağlaması gerekmektedir.

KHK'nin tarihi bir soruna çözüm getirmede önemli bir gelişme olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirten Vingas, bu olumlu sürecin devam etmesi için özellikle tazminatlar ve diğer kısıtlamalara yönelik düzenlemelerin iyileştirilmesi ve Vakıflar Yasası üzerinde yeni düzenlemeler yapılması gerektiğinin de altını çizmektedir.